

Мезенцева Олена Іванівна –

молодий науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України, заступник директора з НВР середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 195 ім. В.І. Кудряшова м. Києва, співголова Всеукраїнської громадської організації «Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні».

Коло наукових інтересів: загальна середня освіта, інноваційні та альтернативні педагогічні системи, міжнародна діяльність в освіті, вальдорфська педагогіка.

e-mail: mrs.ukraine@yahoo.com

УДК 373.5.014(477)

МІЖНАРОДНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто процеси реформування загальної середньої освіти в Україні з позицій міжнародних інтеграційних процесів, проаналізовано та узагальнено чинники впливу на стратегію формування та здійснення державної політики в галузі освіти, виокремлено групи міжнародних чинників розвитку загальної середньої освіти в Україні, а саме: політичні, економічні, соціально-психологічні та етичні, галузеві, інституціональні, демографічні та екологічні. Автором проаналізовано сучасний стан розвитку освіти у ракурсі евроінтеграції, міжнародної співпраці та міжнародної діяльності.

Ключові слова: загальна середня освіта; чинники впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі, набувають характеру каталізатора трансформаційних процесів системи освіти. Освіта стає інструментом взаємопроникнення не тільки знань і технологій, але й боротьби за ринок, вирішення геополітичних завдань. Глобалізація в галузі освіти передбачає інтеграцію й координацію національних освітніх систем.

Розвиток системи освіти та зокрема середньої освіти в Україні, починаючи з 1991 р., відбувається синхронно з державним і суспільним будівництвом. Одним із пріоритетів стратегічного розвитку визнано інтеграцію держави в Європейське співтовариство. Згідно з цим, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС і привести їх у відповідність до загальноєвропейських вимог, що потребує проведення низки реформ, спрямованих на підвищення рівня освітніх послуг, забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти, модернізацію змісту освіти в контексті її відповідності потребам сучасного ринку праці, адже освіта є ключовою інвестицією в розвиток людського потенціалу, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту громадян, захисту національних інтересів, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

Передусім вагомим значення набуває загальна середня освіта як основна ланка в освітній системі будь-якої країни та основа для успішного здобуття освіти наступних рівнів і самоосвіти впродовж усього життя. Середня освіта є складною та багаторівневою

системою, що розвивається та змінюється під впливом низки соціальних, економічних і часових чинників. Тому для належного розв'язання проблем, пов'язаних із необхідністю реформування освіти в умовах глобалізації та модернізації галузі, необхідним стає проведення різнобічного аналізу стану та прогнозування умов розвитку освіти, виявлення характерних тенденцій, оцінювання ефективності національної системи середньої освіти з урахуванням результатів міждержавних порівнянь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі можемо спостерігати чимало наукових пошуків у сфері прогнозування розвитку педагогічних, соціальних, економічних та інших систем, результати яких висвітлено у працях українських і зарубіжних вчених: Ф. Бацика, А. Бауера, В. Ейхворна, Г. Кребера, Л. Онищук, І. Підласого, М. Портера, В. Столетова, Г. Хакена, Р. Хострома, Т. Хюсена та ін. [1; 2; 7; 9]

Проблемам розвитку загальної середньої освіти та розробленню моделей освітньої системи в Україні присвячено наукові дослідження С. Гончаренка, В. Зайчука, В. Маслова, С. Клепка, С. Ніколаєнка, В. Огнев'юка, В. Паламарчук, О. Савченко, С. Сисоевої та інших вчених, які розкрили основні категорії та поняття розвитку освіти та обґрунтували принципи й наукові підходи до здійснення цього процесу. Разом з тим привертає увагу недостатність досліджень впливу міжнародних чинників на розвиток вітчизняної освіти, передбачення наслідків світових процесів та тенденцій на орієнтири освітньої системи України.

Виклад основного матеріалу. Освіта зазнає багатовекторного впливу: соціального клімату суспільства, економічних, політичних, правових, екологічних, демографічних, культурних та інших факторів актуального розвитку держави. Дослідники проблем розвитку вітчизняної освіти приділяють увагу вивченню чинників впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти, зокрема їх класифікації.

Розглядаючи чинники формування ринку освітніх послуг, О. Карпюк [1] класифікує їх таким чином:

1) за рівнем впливу людини (суб'єктивні чинники: демографічний, політико-правовий, соціально-психологічний, інфраструктура та кон'юнктура ринку, політико-правові, соціально-економічні; об'єктивні чинники: природно-географічний, регіонального розвитку, розвиток ринкових відносин та підприємництва, інновації, науково-технічний прогрес, інтернаціоналізація та глобалізація освіти);

2) за рівнем впливу на ринок освітніх послуг (зовнішні чинники: інтернаціоналізація освіти, глобалізація в контексті економіки, технологій та соціокультурного середовища, науково-технічний прогрес; внутрішні чинники: соціально-економічний розвиток країни, розвиток інновацій, ринкових відносин, регіональний розвиток, демографічний, інфраструктура, політичні, природно-географічний);

3) за характером впливу (позитивні та негативні);

4) за функціональною ознакою (соціально-економічний, політико-правовий, соціально-психологічний чинники; глобалізація та інтернаціоналізація, демографічний чинник та регіональний розвиток; інновації; розвиток ринкових відносин) [1].

Дослідники Г. Мухаметзянова, В. Смірнов, О. Ключова [7] встановлюють класифікацію чинників в освітянському сенсі та розкривають їх зміст, виокремлюючи:

Соціальний клімат у суспільстві – загальний рівень стабільності або напруженості, стан зайнятості населення, соціальна структура та соціальне розшарування, характер національно-етнічних проблем та взаємовідносин. Такі явища, як складний фінансовий стан сімей, збільшення кількості життєвих проблем та обмежених можливостей, зростання злочинності та безробіття, погіршення медико-демографічної ситуації, залишковий принцип фінансування системи освіти, перехід викладачів до соціально незахищених груп населення, зростання кількості неблагополучних сімей, прояви девіантної поведінки молоді в суспільстві тощо, на думку авторів, негативно впливають на ситуацію в освіті.

Економічні чинники – стан економіки держави, її фінансової системи, які через рівень добробуту в суспільстві впливають на зростання освітніх потреб громадян,

зумовлюють більші або менші можливості для фінансування бюджетної, а також освітньої сфери. Високий рівень загального економічного розвитку, високорозвинені ринкові відносини створюють сприятливі умови для наповнення бюджету держави, що позитивно позначається на фінансуванні системи освіти.

Політичні чинники – курс внутрішньої та зовнішньої політики держави. Конкретні політичні дії та ситуації утворюють загальне тло освітньої діяльності, для якої необхідно умовою позитивного розвитку є спокійна, конструктивна, творча соціально-політична ситуація в суспільстві. До *правових факторів* зараховують характер чинних законодавчих актів та правових норм, які окреслюють рамки правового поля освіти, встановлюють «правила гри» на ньому.

Соціально-психологічні та етичні чинники – загальний морально-психологічний клімат у суспільстві, спосіб і стиль життя різних прошарків населення.

Екологічні чинники – стан довкілля, яке впливає на здоров'я майбутніх і сучасних суб'єктів освіти, що значно підвищує вимоги до профілактичної та оздоровчої спрямованості діяльності освітнього закладу. Окрім того, велике значення як освітній чинник має характер географічного та історичного середовища країни. Освіта має робити певний внесок для поліпшення екологічної ситуації через екологічну освіту й виховання всіх суб'єктів освіти через активну участь у природоохоронній діяльності та пропагування здорового способу життя.

Демографічні чинники – характер народжуваності, типовий склад сімей тощо, які впливають на ситуацію в освіті. Якщо не вивчати тенденцій у цій галузі, більшість освітніх закладів та система освіти загалом через деякий час можуть залишитися без контингенту учнів або, навпаки, опинитися в ситуації, коли бракуватиме навчальних місць.

Культурні, духовно-ідеологічні чинники – стан культури в державі, рівень духовного здоров'я та культурних запитів населення, що є тлом для прояву освітньої активності людей, її спрямованості.

Галузеві чинники – стан і тенденції змін системи освіти в державі та світі, нові ідеї, концепції, зразки кращого освітнього досвіду, що впливають на стан освіти в країні.

Інституціональні чинники – наявність розгалуженої мережі спеціалізованих соціальних інститутів, установ і організацій, з якими могли б співпрацювати освітні заклади у виконанні своїх завдань [7].

Для визначення прогностичного фону розвитку соціальної сфери держави, зокрема в освіті, Л. Онищук визначає такі групи чинників: економічні, політичні, правові, культурні, природно-кліматичні, соціально-демографічні, національно-етнічні, соціально-психологічні [9, с. 18].

Міжнародні чинники є зовнішніми за характером та суголосними з внутрішніми, але агенти їхнього впливу знаходяться за межами держави та опосередковано впливають на розвиток загальної середньої освіти в Україні. З позицій міжнародної співпраці та міжнародної діяльності ці чинники мають інтегрований характер, взаємообумовлені та подекуди нероздільні. Так, скажімо програми культурних та освітніх обмінів включають інституціональну взаємодію, сприяють культурному та духовному збагаченню, ґрунтуються на певних політичних домовленостях та відбуваються за умови економічної підтримки.

За впливом світових процесів на розвиток освіти в Україні виділяємо такі групи:

Політичні чинники розвитку освіти – це політичні дії України на світовій арені, а саме – курс внутрішньої та зовнішньої політики держави в процесах *інтеграції в Європейське співтовариство* (імплементация Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами). Політика держави обумовлює *правові фактори* розвитку загальної середньої освіти: створення чинних законодавчих актів та правових норм відповідно до міжнародних правових актів.

Європейський вибір України зумовлений її геополітичним розташуванням та спільною історією формування і розвитку європейської культури. Орієнтиром в освітній політиці держави стають нормативно-правові акти світових об'єднань – ООН, ЮНЕСКО, ЄР тощо.

Зокрема, ООН до 2030 р. визначає 17 цілей щодо трансформації світу у напрямі сталого розвитку, серед яких у сфері соціальних реформ та освіти йдеться про «забезпечення всеосяжності й справедливості щодо якісної освіти і заохочення до навчання протягом усього життя для всіх» [13]. Взявши до уваги орієнтири сталого розвитку, визначені ООН, ЮНЕСКО разом з ЮНІСЕФ, Світовим банком, Фондом народонаселення ООН (UNFPA), Програмою розвитку ООН (UNDP), ОН Жінок (UN Women) та Агентством ООН у справах біженців (UNHCR), у 2015 р. держави-учасниці прийняли Інчхонську декларацію «Освіта 2030», в якій визначається нове бачення освіти упродовж наступних п'ятнадцяти років. Світовими орієнтирами є такі: забезпечення вільного доступу до якісної освіти та навчання впродовж життя; інклюзивність та справедливість; гендерна рівність в освіті [12].

Україна, ставши членом ЮНЕСКО ще у травні 1954 р., взяла на себе зобов'язання не тільки дотримуватися її програмових настанов, а й прагнути до міжнародних стандартів, визначених цією організацією. Відзначимо, що Україна завжди поділяла ідеї ЮНЕСКО, тому, починаючи з другої половини 50-х рр. ХХ ст. і до нині, бере участь у міжнародних конференціях і нарадах, організованих по лінії ЮНЕСКО, регіональних конференціях національних комісій при ЮНЕСКО, сесіях Виконавчої Ради цієї організації, різноманітних нарадах з окремих питань науки, культури і освіти.

У сфері загальної середньої освіти держава реалізує проект «Асоційовані школи ЮНЕСКО в Україні» (74 школи із різних регіонів), серед яких є середні загальноосвітні навчальні заклади, спеціалізовані школи з поглибленим вивчення іноземних мов, гімназії, ліцеї, професійно-технічні училища. Головна мета зазначеного проекту – забезпечення глибоких знань у галузі прав людини, демократії, міжкультурних зв'язків та захисту довкілля в системі ООН. Нині налічується понад 7 тис. Асоційованих шкіл ЮНЕСКО у 172 країнах-членах ООН. Роботу асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні координує Національна Комісія України у справах ЮНЕСКО через Міністерство освіти і науки України та Координаційну раду проекту асоційованих шкіл ЮНЕСКО України. Асоційовані школи ЮНЕСКО в Україні беруть участь у міжнародних освітніх проектах, розвивають молодіжну і дитячу дипломатію, вивчають і відзначають пам'ятні дати ООН, проводять міжнародні (або з міжнародною тематикою) семінари, конференції, фестивалі, літні табори [5].

Наразі Інститутом педагогіки НАПН України налагоджується співпраця з ЮНЕВОК Центром (UNEVOC Centre) при ЮНЕСКО – центром професійної освіти та професійно-орієнтованих програм.

Результатом курсу внутрішньої та зовнішньої політики України на інтеграцію в європейське співтовариство стало підписання *Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами*, де визначаються шляхи економічного та галузевого співробітництва (*Розділ V: глава 9, статті 374–377 та глава 23, статті 430–436*). Ця Угода та членство в інших міжнародних організаціях обумовлює характер чинних законодавчих актів та правових норм [11].

У рамках співпраці з Європейською Радою було розроблено Програму Європейського Союзу та Ради Європи «*Сприяння освіті в сфері прав людини та демократичного громадянства в країнах Східного Партнерства*», метою якої є підтримка інтеграції та подальшого розвитку освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини в національних системах освіти (включаючи шкільні навчальні плани та програми) у країнах Східного партнерства [6].

Економічними чинниками, що сприяють розвитку загальної середньої освіти в Україні, є залучення іноземних фондів та грантів, стипендіальних та інвестиційних програм, спонсорство в освіті, фінансова підтримка інституціонального партнерства тощо.

У 2014 р. було підписано «*Меморандум взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва*», де визначено шляхи подальшого співробітництва, зокрема заходи щодо

боротьби з корупцією, захисту інтелектуальної власності, реформування (спрощення) чинної нормативно-правової бази, удосконалення системи державного управління, озеленення економіки тощо, що безпосередньо стосується й освіти [4].

Україна бере участь у міжнародних програмах, зокрема Еразмус+, в рамках якої відбувається фінансування академічних обмінів як окремих викладачів, так і реалізація програм партнерських проектів між групами учнів (студентів) та між навчальними закладами у цілому.

Відповідно до офіційних даних Генерального директорату Європейської Комісії з питань освіти і культури, в рамках конкурсу 2017 р. серед учасників країн Східного партнерства (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) вітчизняні університети вибороли перше місце та отримали можливість на основі міжінституційних угод реалізовувати 268 проектів для фінансування 2 657 стипендіатів, загальна вартість яких більше 8 млн євро. Зокрема, студенти, викладачі, адміністративний персонал з України (1 772 осіб) поїдуть за обміном на навчання, практику, викладання, підвищення кваліфікацій та стажування в університети Європи, а після повернення в Україну застосовуватимуть отримані знання і досвід в університетах України. На навчання, викладання та стажування до українських університетів прийдуть 885 студентів та працівників університетів з Європи [8]. Окремим завданням, на нашу думку, постає залучення навчальних закладів системи загальної середньої освіти України.

Інституціональні чинники. Зазначені вище економічні чинники безпосередньо впливають на розширення міжнародної співпраці та партнерства в системі загальної середньої освіти, стипендіальні програми, програми академічного обміну та на формування *галузевих чинників розвитку освіти* (стан і тенденції змін системи освіти в Україні, впровадження нових ідей, концепцій, зразків кращого освітнього досвіду інших країн, компаративні міжнародні дослідження).

Так, упродовж 14 років Україна бере активну участь у програмах Німецької служби академічних обмінів (DAAD), однієї з найбільших у світі організацій у галузі освіти, що забезпечує мобільність студентів, аспірантів і викладачів, і надає можливість талановитій молоді усього світу пройти наукове стажування або підвищити кваліфікацію у Німеччині.

Існує низка інших фондів та організацій, які здійснюють фінансову підтримку локальних, індивідуальних та мережевих проектів.

Серед таких загальноосвітніх навчальних закладів потужним потенціалом міжнародної академічної та фінансової підтримки володіють зокрема Вальдорфські загальноосвітні навчальні заклади, які, об'єднавшись в Асоціацію вальдорфських ініціатив в Україні, здійснюють різноманітні проекти культурних та партнерських обмінів, підвищення кваліфікації вчителів, науково-методичного супроводу закладів України, фінансування проектів ремонтів та реставрації, спонсорської допомоги окремим учням тощо з Благодійним фондом «Друзі мистецтва виховання Рудольфа Штайнера» (Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners), Міжнародною асоціацією вальдорфської педагогіки в Центральній та Східній Європі (IAO), Міжнародною асоціацією Штайнер/Вальдорфської дошкільної освіти (IASWECE), Європейською радою Рудольф Штайнер/Вальдорфської освіти (ECSWE) [3].

Фінансову та педагогічну підтримку міжнародних партнерів отримують Школи Марії Монтесорі в Україні, які мають членство в Американському Монтесорі Товаристві (AMS) та асоційоване членство у Міжнародному Монтесорі Товаристві (AMI). У 1992 р. в Україні було розпочато роботу по відродженню педагогічної гуманістичної системи Марії Монтесорі в межах Українсько-Американського освітнього проекту у співпраці з Принстонським центром по навчанню вчителів (США). Основним аспектом освітнього проекту було визначено підготовку професійних педагогічних кадрів для України в системі Монтесорі та підвищення кваліфікації в навчальних закладах США.

Існують проекти підтримки окремих навчальних закладів, які пов'язані з розвитком освіти національних спільнот в Україні. Зокрема, реалізується низка проектів

Всесвітнього благодійного фонду OPT (World ORT), яка підтримує єврейські спільноти в багатьох країнах, бере участь в міжнародних програмах економічного та соціального розвитку, надаючи технічну допомогу та професійну підготовку в країнах третього світу.

Соціально-психологічні та етичні чинники розвитку освіти. У результаті реалізації міжнародних обмінів та програм відбувається підготовка вітчизняних кадрів, удосконалення володіння учнями та педагогами іноземною мовою, з'являється можливість участі у міжнародних заходах, відбувається підтримка шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та сприяння отримання мовних дипломів тощо, що сприяє прояву освітньої активності, її спрямованості, вмотивованості, активізується академічна мобільність та академічна міграція в освіті. Усе частішими стають обміни між інституціями педагогічними кадрами (у т.ч. лекції іноземних викладачів), учні беруть участь у мовних курсах, міжнародних молодіжних таборах (Youth International Camps), міжнародних молодіжних організаціях, проектах (E-Twinning) тощо.

Нині актуальним питанням в освіті України є впровадження *Національного плану дій щодо реалізації Конвенції ООН про права інвалідів та розвитку системи реабілітації інвалідів на 2012–2020 рр.* [10]. Освітнями проводиться низка активних заходів щодо запровадження інклюзивних класів в ЗНЗ та забезпечення гідних умов навчання для дітей з особливими потребами.

Останнім часом усе більший вплив на розвиток освіти в Україні у контексті світових тенденцій мають *демографічні чинники*: міграція населення за кордон у пошуках роботи та у зв'язку з політичними подіями в державі, соціальними негараздами; тенденції щодо створення сімей громадян різних країн, результатом чого виникає ситуація білінгвальності сімей, переїзду родини до іншої країни чи «життя на 2–3 країни».

Негативною тенденцією сьогодення є виникнення такого явища як соціальне сирітство, однією з причин якого є трудова міграція з України і розмивання традиційних для українців цінностей, серед яких головне місце посідала сім'я. За різними даними, від 2 до 8 млн українців наразі працюють за кордоном, більшість із них – жінки. Вони залишають дітей удома під наглядом бабусь, дідусів, учителів, місцевих органів опіки. За даними Міжнародної організації з міграції, таких дітей в Україні понад 200 тисяч. Діти трудових мігрантів становлять близько третини дітей в окремих районах Закарпаття та Буковини [2].

Актуалізація світовою спільнотою екологічних проблем планети впливає на розвиток усіх сфер суспільного життя, у тому числі й освіти. У якості *екологічних чинників* виділяємо: стан довкілля в Україні, яке впливає на здоров'я майбутніх і сучасних суб'єктів освіти (наслідки Чорнобильської катастрофи, неконтрольоване використання хімічних добрив та отрутохімікатів в сільському господарстві, забруднення атмосфери тощо), що значно підвищує вимоги до профілактичної та оздоровчої спрямованості діяльності освітніх закладів; розробка спільних міжнародних програм щодо поліпшення екологічної ситуації через екологічну освіту й виховання всіх суб'єктів освіти, участь у природоохоронній діяльності, пропагування здорового способу життя тощо. Ці та інші екологічні питання потребують глибокого аналізу та розробки плану конкретних дій, у тому числі програм виховання екологічного мислення у підростаючого покоління в масштабах України та світу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З проведеного нами аналізу можна зробити такі висновки.

По-перше. Україна, взявши курс на інтеграцію в міжнародне співтовариство на правах повноцінного партнера, має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС і привести їх у відповідність до загальноєвропейських вимог, що вимагає проведення низки реформ, зокрема в освіті. Метою реформування загальної середньої освіти в Україні має стати створення такої моделі освітнього процесу, яка була б спроможна задовольнити соціальні, економічні, демографічні, екологічні виклики майбутнього.

По-друге. Розглянувши різні підходи щодо кваліфікації чинників впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти з позицій зовнішніх щодо держави процесів, ми визначили низку міжнародних чинників розвитку загальної середньої освіти в Україні, а саме: *політичні, економічні, соціально-психологічні та етичні, галузеві, інституціональні, демографічні та екологічні*, розкривши їх сутність та наслідки впливу.

По-третє. Аналізуючи сучасну ситуацію, доходимо висновку, що освітня політика України формується під впливом та з урахуванням в більшості політичного та економічного чинників міжнародних відносин держави, які поступово посилюють значення соціально-психологічних, галузевих та інституціональних чинників. Поза увагою подекуди залишаються демографічні та екологічні виклики українського сьогодення.

Вважаємо, що перспективним напрямом дослідження є подальше вивчення міжнародних чинників формування освітньої політики держави, їх аналіз та урахування в створенні прогностичних моделей розвитку загальної середньої освіти України.

Використані джерела

1. Карпюк О. А. Фактори формування та розвитку ринку освітніх послуг / О. А. Карпюк // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання Житомирського державного університету ім. І. Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koagop.pdf
2. Костюк Б. Соціальне сирітство: що робити з поколінням дітей трудових мігрантів? [Електронний ресурс] / Б. Костюк. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25147263.html>
3. Мезенцева О. Вальдорфська педагогіка у світі / О. Мезенцева // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком № 20 (28), жовтень 2014. – К. : РА «Освіта України», 2014. – С. 88–96.
4. Меморандум взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966_003
5. Міністерство закордонних справ України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639>
6. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/mizhnarodni-zvyazki/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/rada-evropi.html>
7. Мухаметзянова Г. В. Образование в условиях социальной рыночной экономики / Г. В. Мухаметзянова, В. Н. Смирнов, О. Р. Клюева. – Казань : ИСПО РАО. – 2000. – 54 с.
8. Національний Еразмус+ офіс – Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://erasmusplus.org.ua/novyny/1589-rezultaty-konkursiv-erazmus-z-mizhnarodnoi-kredytnoi-mobilnosti-2017-r.html>
9. Онищук Л. А. Концепція прогнозування розвитку загальної середньої освіти / Л. А. Онищук. – К., 2016. – 31 с.
10. Постанова кабінету міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 706 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
12. Education 2030. Incheon Declaration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813m.pdf
13. United Nations: official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/sustainabledevelopment>

References

1. Karpiuk O. A. Faktory formuvannya ta rozvytku rynku osvitych posluh / O. A. Karpiuk // Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Elektronne naukove fakhove vydannia Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu im. I. Franka [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf
2. Kostyuk B. Sotsialne syrytstvo: sheho robyty z pokolinniam ditei trudovykh mihrantiv? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/25147263.html>
3. Mezentseva O. Valdorfska pedahohika u sviti / Informatsiinyi zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zavidiuuchoho dytiachym sadochkom № 20 (28), Zhovten 2014. – K. : RA «Osvita Ukrainy», 2014. – S. 88–96
4. Memorandum vzaiemorozuminnia mizh Uriadom Ukrainy i Orhanizatsiyeyu ekonomichnoho spivrobotnytstva ta rozvytku shchodo pohlyblennia spivrobotnytstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966_003
5. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy: ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639>
6. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/mizhnarodni-zvyazki/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizacziyami/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizacziyami/rada-evropi.html>
7. Mukhametzyanova G. V. Obrazovanie v usloviyah social'noj rynochnoj ehkonomiki / G. V. Mukhametzyanova, V. N. Smirnov, O. R. Klyueva. – Kazan' : ISPO RAO, 2000. – 54 s.
8. National ERASMUS+ office – Ukraine [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://erasmusplus.org.ua/novyny/1589-rezultaty-konkursiv-erazmus-z-mizhnarodnoi-kredytno-mobilnosti-2017-r.html>
9. Onyshchuk L. A. Kontsepsiia prohnozuvannya rozvytku zahalnoi serednoi osvity / L. A. Onyshchuk. – K., 2016. – 31 s.
10. Postanova kabinetu ministriv Ukrainy vid 1 Serpnia 2012 r. № 706 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>
11. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovaryystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
12. Education 2030. Incheon Declaration [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813m.pdf
13. United Nations: official site [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.un.org/sustainabledevelopment>

Мезенцева Е. И., младший научный сотрудник отдела инноваций и стратегий развития образования Института педагогики НАПН Украины.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены процессы реформирования общего среднего образования в Украине с позиций международных интеграционных процессов, проанализированы и обобщены факторы влияния на стратегию формирования и осуществления государственной политики в области образования, выделены группы международных факторов развития общего среднего образования в Украине, а именно: политические, экономические, социально-психологические и этические, отраслевые, институциональные, демографические и экологические. Автором проведен анализ современного состояния развития образования в ракурсе евроинтеграции, международного сотрудничества и международной деятельности Украины.

Ключевые слова: общее среднее образование; факторы влияния на процессы формирования и осуществления государственной политики в области образования.

Mezentseva O., Junior Researcher at the Department of Innovation and Development Strategies of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

INTERNATIONAL FACTORS OF INFLUENCE ON THE COMPREHENSIVE SECONDARY EDUCATION DEVELOPMENT

The article presents some considerations on the processes of comprehensive secondary education reforms in Ukraine from the perspective of its integration into the European community. According to this political goal Ukraine should transform its social institutions towards the standards of the EU countries. It requires a series of reforms aimed to level up the educational standards, equal access to qualitative education, and curriculum development in accordance to the modern labor market.

Education gains a diversified impact. Taking into the consideration different approaches to qualification of factors influencing the education policy formation and implementation from the standpoint of external relations of the state we identify a number of international factors of comprehensive secondary education development in Ukraine. Among them are the following:

Political factors are determined by the specific political actions of Ukraine such as the course of Ukraine's domestic and foreign policy in the process of its integration into the European Community, development of the regulations in accordance to the international legal acts.

Economical factors reveal themselves in attraction of foreign funds and grants, scholarship and investment programs, in sponsorship in education, financial support of institutional partnership, etc.

Institutional factors are characterized by expansion of international cooperation and partnership, scholarship programs, academic exchange programs, etc.

Socio-psychological and ethical factors result from implementation of international exchanges and programs, improvement of pupils' and teachers' foreign language skills, possibility of participation in international events, etc.

Demographic factors are determined by population migration abroad in search of work due to political events and social problems; families consisted of citizens from different countries, families living in 2-3 countries at the same time, bilingual families, etc.

Environmental factors of Ukrainian reality (the state of the environment in Ukraine, consequences of the Chernobyl disaster, uncontrolled use of chemical fertilizers and pesticides in agriculture, pollution of the atmosphere, etc.) require the preventive measures in education as well.

We believe that the further study of international factors of influence on the comprehensive secondary education development will add to the formation of educational policy of Ukraine.

Keywords: comprehensive secondary education; factors of influence the education policy formation and implementation in education.